

EELHINDAMINE

KMH/KSH eelhindamise juhend otsustaja tasandil, sh Natura- eelhindamine

Koostaja: Riin Kutsar

Tellimus: Keskkonnaministeerium

Tallinn 2015

SISUKORD

KASUTATUD LÜHENDID	3
SISSEJUHATUS	4
1. EELHINDAMINE KESKKONNAMÕJU HINDAMISES	5
1.1 Keskkonnamõju hindamise ja eelhindamise vajalikkuse tuvastamine.....	5
1.1.1 Üldised alused	5
1.1.2 KMH algatamine kohustuslikus korras.....	6
1.1.3 KMH vajalikkuse kaalumine ja eelhindamise läbiviimine	6
1.1.4 Eelhindamise läbiviija	7
1.2 Eelhindamise kriteeriumid	7
1.3 Eelhindamiseks vajalik teave. Soovituslik hindamise käik.....	8
1.4 Natura-eelhindamine	12
1.4.1 Natura hindamise erisus.....	12
1.4.2 Natura-eelhindamise käik.....	13
1.5 Seisukoha küsimine asjaomastelt asutustelt.....	18
1.6 Otsuse vormistamine. KMH algatamine/algatamata jätmine.....	19
2. EELHINDAMINE KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISES HINDAMISES	21
2.1 Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) ja eelhindamise vajalikkuse tuvastamine ...	21
2.1.1 KSH kohustuslikkus.....	21
2.1.2 KSH vajalikkuse kaalumine ja eelhindamise läbiviimine	22
2.1.3 Eelhindamise läbiviija	23
2.2 Eelhindamise kriteeriumid. Eelhindamiseks vajalik teave. Soovituslik hindamise käik	23
2.3 Natura-eelhindamine	27
2.4 Seisukoha küsimine asjaomastelt asutustelt.....	27
2.5 Eelhindamise tulemustest teavitamine. KSH algatamine/algatamata jätmine.....	28
LISAD.....	29
Lisa 1. Keskkonnamõju eelhindamise kontroll-loend.....	29
Lisa 2. Olulise keskkonnamõju kindlaks määramise kontroll-leht.....	32

KASUTATUD LÜHENDID

EELIS	Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister/Keskkonnaagentuur
KeA	Keskkonnaamet
KeHJS	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus
KeM	Keskkonnaministeerium
KMH	keskkonnamõju hindamine
KSH	keskkonnamõju strateegiline hindamine
Lg	lõige
P	punkt
PlanS	Planeerimisseadus
VV	Vabariigi Valitsus
Tegevusvaldkondade määrus	Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määrus nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu“

SISSEJUHATUS

Eelhindamise näol on tegemist ühe olulisema etapiga KMH ja KSH menetluses, kuna põhjalik ja korrektne eelhindamine välistab põhjendamata KMH või KSH algatamised või algatamata jätmised. Samuti viitab eelhindamine sellele, missugustele keskkonnaküsimustele tuleks mõju hindamise käigus kontsentreeruda. Ebakorrektselt vormistatud või sisuliselt põhjendamata mõju hindamise algatamata jätmisega võib halvimal juhul kaasneda keskkonnakahju ja selle hüvitamise vajadus. Teisalt võib kahjunõude alus tekkida ka põhjendamata mõju hindamise algatamistest. Seetõttu on väga oluline mõju hindamise algatamisel otsuseid sisuliselt kaaluda ja põhjendada, kui see KeHJS'iga on nõutud.

Käesolev juhend on koostatud selleks, et abistada peamiselt otsustajaid KMH või KSH algatamise vajalikkuse üle otsustamisel ja eelhindamise koostamisel ning tagada asjakohased KMH või KSH algatamise või algatamata jätmise otsused.

KMH ja KSH algatamise vajalikkuse üle otsustamisel tuleb läbida mitmeid samme. Sammud on ära toodud ning kirjeldatud alljärgnevatel peatükkides. Kui otsuse saab teha esimestel etappidel (mõju hindamise algatamine pole vajalik/mõju hindamise algatamine on kohustuslik), siis protsess lõpetatakse ja hilisemad sammud ei ole vajalikud.

Eelhindamisel tuleb läbida kõik etapid, et teha otsus, kas KMH või KSH algatamine on vajalik või mitte. KMH ja KSH algatamise/algatamata jätmise otsused (kaalutusotsused) peavad olema motiveeritud ja veenvad. Motivatsioon saab kõige paremini tugineda dokumenteeritud analüüsile, seega on oluline motiveeritud otsus fikseerida kirjalikult ning (see ka) avalikustada.

Juhendmaterjal koosneb kahest osast: eelhindamine keskkonnamõju hindamises ehk peatükk 1 ning eelhindamine keskkonnamõju strateegilise hindamises ehk peatükk 2.

Juhend käsitleb *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse* 01.07.2015 jõustunud redaktsiooni.

1. EELHINDAMINE KESKKONNAMÕJU HINDAMISES

1.1 Keskkonnamõju hindamise ja eelhindamise vajalikkuse tuvastamine

1.1.1 Üldised alused

KeHJS § 3 alusel keskkonnamõju hinnatakse, kui:

- ✓ *taotletakse tegevusluba või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju;*
- ✓ *kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik.*

Tegevusloaks loetakse KeHJS (§ 7) tähenduses ehitusluba või ehitise kasutusluba; keskkonnakompleksluba või keskkonnaluba keskkonnaseadustiku üldosa seaduse tähenduses või hoonestusluba; geoloogilise uuringu luba või üldgeoloogilise uurimistöö luba; eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga kavandatavat tegevust lubav käesolevas paragrahvis nimetatata muu dokument.

Tähelepanu tuleb pöörata KeHJS § 7 p-le 2 – selles on kasutatud mõistet „keskkonnaluba keskkonnaseadustiku üldosa seaduse tähenduses“. Seni, kuni keskkonnaseadustiku üldosa seaduse 5. peatükk veel ei kehti, tuleb vaadata keskkonnalubasid (vee erikasutusluba, jäätmeluba jne) KeHJS § 7 p 4 alla kuuluvatena.

Lisaks KeHJS §-s 3 sätestatule:

- ✓ *võib arendaja soovi korral hinnata kavandatava tegevuse keskkonnamõju ehitusprojekti koostamise käigus (§ 26);*
- ✓ *hinnatakse maavaravaru kaevandamisega rikunud maa korrastamise keskkonnamõju maavaravaru kaevandamisega rikunud maa korrastamise projekti koostamise käigus (§ 27);*
- ✓ *hinnatakse prügila sulgemise keskkonnamõju enne sulgemiskava koostamist (§ 28).*

Oluliseks keskkonnamõjuks loetakse (KeHJS § 2²) keskkonnamõju, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

1.1.2 KMH algatamine kohustuslikus korras

Esimene samm on tuvastada, kas kavandatav tegevus kuulub § 6 lg 1 p-ide 1-35 võimalike tegevuste hulka, kus seadusandja on ette näinud teatavad tegevused konkreetsete künnistega, mille puhul eeldatakse olulise keskkonnamõju esinemist ning mille korral KMH läbiviimine eelhindangu kaudu kaalumata on kohustuslik.

Kui kavandatav tegevus kuulub kohustuslikku nimekirja, on KMH vajalik ning KMH tuleb algatada selle vajadust põhjendamata, eelhindamise läbiviimine ei ole vajalik.

KeHJS § 6 lg 1 p 35 kohaselt on olulise keskkonnamõjuga ka § 6 lg 1 p-des 1-34¹ nimetatud tegevuse või käitise muutmine või ehitise laiendamine, kui tegevuse või käitise muutmine või ehitise laiendamine vastab § 6 lg-s 1 sätestatud võimalikele künnistele. Seega, juhul, kui § 6 lg 1 tegevustes toimuvad muudatused või laiendused, mille ulatus või maht vastab lg 1 p-des 1-34¹ sätestatud künnistele, siis rakendub KeHJS § 6 lg 1 p 35 ning KMH tuleb algatada samuti selle vajalikkust eelhindangu kaudu kaalumata.

Näiteks on KMH kohustuslik, kui 30 ha suurust karjääri laiendatakse 27 ha võrra, sest laiendus ise ületab KeHJS § 6 lg 1 p-s 28 sätestatud 25 ha künnise.

01.07.2015 jõustunud KeHJS redaktsiooni lisanduvad täiendavad tegevused või tegevusi on muudetud:

- ✓ tuumkütuse tootmine või rikastamine ning kasutatud tuumkütuse töötlemine, käitlemine, lõppladustamine või ladustamine mujal kui tekkekohas kauem kui kümme aastat;
- ✓ kõrgaktiivsete radioaktiivsete jäätmete käitlemine, üksnes radioaktiivsete jäätmete lõppladustamine või ladustamine mujal kui tekkekohas kauem kui kümme aastat;
- ✓ merepõhja ning Peipsi järve, Lämmijärve ja Pihkva järve tahkete ainete uputamine alates ainete mahust 10 000 m³, vooluveekogusse tahkete ainete uputamine alates ainete mahust 2000 m³ või muusse veekogusse tahkete ainete uputamine alates ainete mahust 500 m³;
- ✓ niisuguse kodulinnu-, sea- või veisefarmi püstitamine, kus saab kasvatada rohkem kui 60 000 lindu, 3000 siga kehamassiga üle 30 kg, 900 emist, 600 piimalehma, 800 ammlehma või 1200 noorveist, kelleks loetakse üle kaheksa kuu vanuseid lehmullikaid kuni poegimiseni ja üle kaheksa kuu vanuseid pulle;
- ✓ üle 100 ha suuruse pindalaga metsamaal või märgalal uue kuivendussüsteemi ehitamine;
- ✓ jt

1.1.3 KMH vajalikkuse kaalumine ja eelhindamise läbiviimine

Kui kavandatav tegevus ei kuulu kohustuslikku nimekirja (§ 6 lg 1), tuleb järgmise sammuna kontrollida § 6 lg 2 ja lg 4 alusel kehtestatud tegevusvaldkondade määruse lisanimekirja tegevustest, mille mõju keskkonnale ja KMH algatamise vajalikkust on vaja igakordselt kaaluda juhtumipõhiselt.

Siin tuleb tähele panna, et KeHJS § 6 lg 2 p 22 ja tegevusvaldkondade määruse § 16 p 1 alusel on võimalik eelhindamine läbi viia ka KeHJS'is ja tegevusvaldkondade määruuses nimetatata muude tegevuste korral, millega võib kaasned oluline keskkonnamõju. KeHJS § 6 lg 2 p-s 22 ja tegevusvaldkondade määruse § 16 p-s 1 nimetatud muu tegevuse korral ei tule aga alati läbi viia eelhindamist. Kõigepealt tuleb vaadata tegevuse iseloomu ja kui selle järgi on selge, et tegevusega ei kaasne olulist mõju, siis ei pea eelhindamist (st eelhindangu andmist ja seisukoha küsimine asjaomastelt asutustelt) läbi viima. Tegevusloa otsuses tuleb sellegipoolest välja tuua põhjendus ning ära näidata, et KeHJS-i on kasutatud ja KMH vajalikkuse peale on mõeldud.

Uuena sätestatakse § 6 lg-ga 2¹ selge eelhindamise kohustus ka olemasoleva tegevuse muutmise või laiendamise korral, kui § 6 lg 1 p-des 1–34¹ nimetatud tegevust muudetakse või laiendatakse (kuid muutustega ei ole ületatud § 6 lg 1 nimetatud künnised). KeHJS § 6 lg 2¹ sätestab, et kui § 6 lg 1 p-des 1–34¹ nimetatud tegevust või kaitist muudetakse või ehitist laiendatakse, peab otsustaja andma eelhindangu selle kohta, kas kavandataval tegevusel on oluline keskkonnamõju.

Eelpoolnimetatud juhtudel on vajalik läbi viia eelhindang § 6 lg 3 vastavatele kriteeriumitele, vt ptk 1.2 ja 1.3. Oluline on välja selgitada, kas arendaja tegevusega võib kaasned oluline keskkonnamõju või ei saa seda mõju välistada. Samuti on oluline enne otsuse tegemist küsida seisukohta asjaomastelt asutustelt, vt ptk 1.5.

1.1.4 Eelhindamise läbiviija

KeHJS § 11 lg-te 2-4 kohaselt KMH algatamise vajalikkuse üle otsustab Otsustaja, sh teeb KeHJS § 6 lg 3 kriteeriumide alusel eelhindangu. Otsustaja on tegevusloa andja (§ 9).

Eelhindangu andmine ei ole üldjuhul keeruline ning enamikel juhtudel peaks Otsustaja sellega ise toime tulema. Kui juhtumid on keerukamad, siis võib olla põhjendatud ka eelhindangu tellimine vastavat kompetentsi omavalt ettevõttelt. Viimasel juhul vastutab nii eelhindamise kui ka KMH algatamise või algatamata jätmise otsuse tegemise eest otsustaja.

1.2 Eelhindamise kriteeriumid

Olulise keskkonnamõju prognoosimisel lähtub otsustaja § 6 lg-s 3 toodud kriteeriumitest:

- 1) *tegevuse ala ja selle lähiümbruse keskkonnatingimused nagu maakasutus, alal esinevad loodusvarad, nende omadused ja taastumisvõime ning looduskeskkonna vastupanuvõime. Keskkonna vastupanuvõime hindamisel lähtutakse eelkõige märgalade, randade ja kallaste, pinnavormide, metsade, kaitstavate loodusobjektide, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku alade, alade, kus õigusaktidega kehtestatud nõudeid on juba ületatud, maareformi seaduse tähenduses tiheasutusega alade ning ajaloo-, kultuuri- või arheoloogilise väärtusega alade vastupanuvõimest;*
- 2) *tegevuse iseloom, k.a selle tehnoloogiline tase, loodusvarade kasutamine, jäätme- ja energiamahukus, ning lähipiirkonna teised tegevused;*

- 3) *tegevusega kaasnevad tagajärjed, nagu vee, pinnase või õhu saastatus, jäätmeteke, müra, vibratsioon, valgus, soojus, kiirgus ja lõhn;*
- 4) *tegevusega kaasnevate avariolukordade esinemise võimalikkusest;*
- 4¹) *kavandatava tegevuse eeldatavast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale või mõnele muule kaitstavale loodusobjektile;*
- 5) *eespool nimetatud teguritega kaasneva mõju suurus, ruumiline ulatus, kestus, sagedus ja pöördumus, toime, kumulatiivne ja piiriülene mõju ning mõju ilmnemise tõenäosus.*

Eelhindamisel tuleb arvesse võtta nimetatud kriteeriume koos asjakohaste juhistega, vt ptk 1.3.

1.3 Eelhindamiseks vajalik teave. Soovituslik hindamise käik

Eelhindamise eelduseks on, et arendaja esitab otsustajale tegevusloa taotluse ja muu vajaliku teabe kavandatud tegevuse kohta. Vajadusel tuleb otsustajal küsida arendajalt täiendavat informatsiooni.

Juhendis on lisaks toodud Tabel 1-1 soovitusliku eelhindamise struktuuri ja sisuga, mis käsitleb kõiki ptk-s 1.2 nimetatud kriteeriume, mida on detailiseeritud (sh arvestades käesoleva juhendi lisades toodud Euroopa Komisjoni juhendit „Keskkonnamõju hindamine. Eelhindamise juhend“¹). Samuti on toodud iga sisu etapi juures ära teave ja materjali võimalikud allikad. Juhendi lisades on leitavad Lisa 1 „Keskkonnamõju eelhindamise kontroll-loend“ ja Lisa 2 „Olulise keskkonnamõju kindlaks määramise kontroll-leht“, mis aitavad vajadusel kaardistada olemasolevat olukorda ja kaasnevaid mõjureid. Alljärgnevate tabelite koostamisel on ühtlasi arvestatud lisades viidatud kriteeriumeid.

Oluline on rõhutada, et eelhindamise läbiviimine ja teabe kogumine põhineb olemasolevatel ja kättesaadavatele andmetel ning ei eelda täiendavate uuringute läbiviimist.

¹ Juhend on leitav: http://www.envir.ee/sites/default/files/kmh_eelhind_juhend_est.pdf (eesti keeles) ja http://www.envir.ee/sites/default/files/kmh_eelhind_juhend_eng.pdf (inglise keeles)

Tabel 1-1. KMH eelhindamise struktuur ja sisu

Sisu		Teave/materjali allikad
<p>1) Kavandatava tegevuse iseloomustus (KeHJS 6 lg 3 p 2)</p> <p>Kavandatava tegevuse lühikirjeldus, eelkõige silmas pidades:</p>	<p>1.1 kogu projekti maht ja laad (asukoha asendi- ja situatsiooniplaan; kasutatav maa-ala; ehitised ja kaasnev taristu; tehnoloogia ja peamiste protsesside kirjeldus; projekti ehitamise, elluviimise ja lõpetamise etapid ning nende kirjeldus jmt)</p> <p>1.1.1 seos teiste olemasolevate ja kavandatavate tegevustega; muu tegevus, mis vajalik kavandatava tegevuse elluviimiseks; kasutatavad ressursid, eelkõige kasutatavad materjalid, maa, mulla, vee, energia ja elurikkuse kasutamine;</p> <p>1.1.2 jäätmeteke;</p> <p>1.1.3 saaste ja häiringud;</p> <p>1.1.4 projekti seisukohast asjakohaste suurõnnetuste ja/või katastroofide oht;</p> <p>1.1.5 oht inimeste tervisele (nt vee või õhu saastumise tõttu).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Arendaja esitab teabe kavandatud tegevuse kohta ✓ muu asjakohane infoallikas (otsustajalt endalt jne)
<p>2) Kavandatava tegevuse ja selle mõjuala keskkonnamõjud (KeHJS § 6 lg 3 p 1)</p> <p>Geograafilise ala kirjeldus (lisaks joonised, plaanid, fotod), eelkõige silmas pidades järgmist:</p>	<p>2.1 praegune maakasutus;</p> <p>2.2 ala ja selle looduskeskkonna kirjeldus (sh mulla, maa, vee ja elurikkuse omadused, kättesaadavus, kvaliteet ja taastumisvõime) ning looduskeskkonna vastuvõtuvõime, pöörates erilist tähelepanu järgmistele aladele:</p> <p>2.2.1 märgalad, jõeäärsed alad, jõesuudmed;</p> <p>2.2.2 ranna- ja kaldavööndid, merekeskkond;</p> <p>2.2.3 pinnavormid ja mets;</p> <p>2.2.4 kaitstavad loodusobjektid ja Natura 2000 võrgustiku alad</p> <p>2.2.5 alad, kus ei ole järgitud või mille puhul ollakse seisukohal, et seal ei järgita õigusaktides sätestatud ning projekti seisukohast asjakohaseid keskkonnakvaliteedi standardeid (nt künniste ületamine, reostus);</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maa-ameti kaardirakendused – nt kitsenduste kaart, kultuurimälestised, looduskaitse ja Natura 2000 ✓ keskkonnaregister, sh EELIS, KLIS ✓ Planeeringud – kohalike omavalitsuste planeeringute andmebaas ✓ õigusaktid, uuringud, seire tulemused, Keskkonnainspektsiooni info jne ✓ muu asjakohane allikas

Sisu		Teave/materjali allikad
	2.2.6 tiheda asustusega alad; 2.2.7 ajaloolise, kultuurilise või arheoloogilise väärtusega maastikud ja kohad.	
<p>3) Tegevusega eeldatavalt kaasnev mõju (KeHJS § 6 lg 3 p-d 3-5) (Võimaliku mõju liik ja laad) Projekti tõenäolist olulist keskkonnamõju tuleb hinnata käesoleva punktides 1 ja 2 tingimustest lähtuvalt, mida tegevusega mõjutatakse ning pidades silmas projekti mõju loetletud elementidele:</p>	<p>3.1 mõju maakasutusele; 3.2 mõju pinnasele; 3.3 mõju veekvaliteedile ja hüdroloogiale; 3.4 mõju loomastikule ja taimestikule; 3.5 mõju kaitstavatele loodusobjektidele 3.6 mõju Natura 2000 võrgustiku aladele (Natura-eelhindamine vt ptk 1.4); 3.7 mõju õhukvaliteedile ja häiringud, sh müra, vibratsioon, soojus; 3.8 jäätmetekkega seotud mõjud; 3.9 avariiolukordade esinemise võimalikkus; 3.10 mõju ajaloolise, kultuurilise või arheoloogilise väärtusega aladele; 3.11 mõju inimesele ja varale.</p> <p>Ning võttes arvesse ja tuues välja eelnimetatud valdkondade avaldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ mõju suurus ja ruumiline ulatus; ▪ mõju laad (otsene, kaudne; kumulatiivne) ▪ mõju piiriülene laad; ▪ mõju toime (tugevus ja mitmekülgsus); ▪ mõju tõenäosus; ▪ mõju eeldatav avaldumine, kestus, sagedus ja pöördumus; ▪ koosmõju muude käimasolevate ja/või kavandatavate projektidega; <p>3.12 mõju vältimiseks, vähendamiseks ja võimaluse korral kõrvaldamiseks ettenähtud meetmete kirjeldus.</p>	<p>✓ Detailsemalt analüüsitava mõjuvaldkondade valik põhineb kavandatava tegevuse iseloomust ja mõjuala keskkonningimustest.</p> <p>✓ <u>Natura-eelhindamine, vt ptk 1.4</u></p>

Sisu		Teave/materjali allikad
4) Asjaomaste asutuste seisukohad		<p>Pärast seisukoha küsimist tuleb KMH algatamise või algatamata jätmise otsuses kajastada, millistelt asutustelt seisukohta küsiti, missugused need olid ning analüüsida ja põhjendada seisukohtade arvestamist või arvestamata jätmist.</p> <p>Asjaomaste asutuste seisukohtade alusel tuleb vajadusel täpsustada kõikide eelpoolnimetatud alapeatükkide käsitlust.</p>
5) Kokkuvõte	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eelhindamise tulemusena on otsustaja seisukohal, et tegevusega võib tõenäoliselt kaasneda oluline keskkonnamõju, mistõttu KMH on vajalik. ✓ Eelhindamise tulemusena on otsustaja seisukohal, et tegevusega tõenäoliselt ei kaasne olulist keskkonnamõju, mistõttu KMH ei ole vajalik. 	

KESKKONNAMÕJU EELHINDAMISE SISUKORD:

1. Kavandatava tegevuse lühikirjeldus
2. Mõjutatava keskkonna kirjeldus
3. Tegevusega eeldatavalt kaasnev mõju
 - 3.1. Natura-eelhindamine
 - 3.2. ...
4. Asjaomaste asutuste seisukohad
5. Kokkuvõte

1.4 Natura-eelhindamine

Natura-hindamine on kavandatava tegevuse elluviimisega eeldatavalt kaasneva mõju hindamine Natura 2000 võrgustiku aladele. Natura-hindamise põhimõtted on kirjeldatud loodusdirektiivi artikli 6 lõikes 3.

1.4.1 Natura hindamise erisus

KeHJS § 3 p 2 alusel tuleb KMH algatada, kui kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitseesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik. Otsustus, kas kavandatava tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku alale või mitte, ning kas seetõttu on KMH vajalik, tehakse Natura-eelhindamise käigus.

Kui arendaja poolt kavandatav tegevus kuulub tegevuste loetellu, mille puhul tuleb KMH algatada kohustuslikuna (§ 6 lg 1), siis selles etapis Natura-eelhindamist läbi ei viida. Sel juhul viiakse Natura-eelhindamine läbi KMH programmi koostamise etapis.

Kui otsustaja peab tegema KMH algatamise vajalikkuse kohta kaalutusotsuse, siis viiakse Natura-eelhindamine läbi kaalutlemise ehk eelhindamise käigus (KeHJS § 6 lg 3 p 4¹).

Natura-eelhindamise läbiviimine ei ole vajalik juhul, kui tegemist on selge ja kindla otsusega, et:

- kavandatava tegevuse mõjualale ja/või mõjupiirkonda ei jää Natura ala(sid);
- kavandatav tegevus on ala kaitsekorraldusega otseselt seotud või selleks vajalik;
- ilma üksikasjaliku hindamiseta on võimalik eeldada (lähtudes kavandatava tegevuse suuruselt või ulatusest või Natura 2000 ala iseärasusest), et oluline ebasoodne mõju on tõenäoline. Sel juhul võib eelhindamise etapi asemel liikuda otse edasi Natura-hindamise asjakohase hindamise etappi.

Eelhinnangus on oluline välja tuua selgitus, miks Natura-eelhindamine ei osutunud vajalikuks.

1.4.2 Natura-eelhindamise käik

Natura-eelhindamise eesmärgiks on välja selgitada ja tuvastada kavandatava tegevuse võimalik mõju Natura 2000 võrgustiku alale (kas eraldi või koos teiste tegevustega) ning hinnata, kas tegemist on tõenäoliselt olulise ebasoodsa mõjuga või mõju ei ole välistatud. Siin tuleb tähele panna, et arvestades Euroopa Kohtu lahendeid, on oluline ebasoodne mõju sisuliselt võrdsustatud ebasoodsa mõjuga.

Natura-eelhindamise erisus seisneb ka selles, et hindamisel peab arvestama üksnes mõju Natura 2000 võrgustiku ala(de)le ja selle kaitse-eesmärkidele.

Natura-(eel)hindamise kohta on 2013. a valminud juhend „Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamiseks Eestis”², Natura-eelhindamise osa vt ptk 2.

² http://www.keskkonnaamet.ee/public/Natura_juhis_1.pdf

Tabel 1-2. Natura-eelhindamise läbiviimise sammud

Sisu/tegevus	Teave/materjal / tulemus	Tulemus/võtjund
<p>Samm 1. Kindlakstegemine, kas projekt või kava on Natura-ala(de) kaitsekorraldusega otseselt seotud või selleks vajalik</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaitse-eeskirjad ✓ Kaitsekorralduskava(d) ✓ Liigi või elupaiga tegevuskavad 	<p>Vastuses selgitatakse kavandatava tegevuse seost Natura-ala(de) kaitse-eesmärkide (nt kaitsekorralduskava rakendamine) saavutamiseks vajalike tööde tegevuste alusel. Kui tegemist on kaitsekorraldusliku tööga, ei ole Natura-eelhindamine vajalik.</p>
<p>Samm 2. Mõjuala ulatuse määratlemine</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ projektid, mille elluviimisega on alustatud, aga need ei ole veel realiseeritud; ✓ projektid, mille elluviimiseks on nõusolekud (tegevusluba, kehtestatud planeering) olemas, kuid millega ei ole veel alustatud; ✓ projektid, mille tegevuste elluviimisel on vajalik regulaarne tegevuslubade uuendamine; ✓ projektid, mille algatamise taotlused esitatud, aga KMH/KSH algatamise otsus langetamata; ✓ projektid, mis on tagasilükatud, kuid arendaja poolt edasi kaevatud ning mille kohta puudub lõplik otsus; ✓ heakskiidetud lahendused ja ettepanekud juba elluviidud planeeringutes/ kavades; ✓ jne 	<p>Kindlaks teha kõik kaalutavast projektist või kavast tuleneda võiva mõju allikad üksi ja koostoimes teiste projektide ja kavadega. Samas piirkonnas võib toimuda või on kavas rakendama hakata mitmeid muid tegevusi, mille heitmed üksikult võetuna ei ületa piirnorme või keskkonnataluvust, kuid koosmõjus võivad seda teha. Et sellist nn mõjude koosmõju ja võimalikku kumuleeruvust keskkonnamõju hindamise eelhindamisel arvesse võtta, tuleb kindlaks määrata kavandatava tegevuse (s.o nii põhitegevuse kui kaasuvate tegevuste) mõjuala. See on territoorium, kuhu kavandatava tegevuse mõju võib ulatuda. Mõjuala määratlemisel võetakse arvesse nt heitmete leviku ulatust nii õhus, vees kui pinnases, müra levik jmt.</p> <p>Eelhindamise etapis lähtutakse maksimaalsest võimalikust mõjuala ulatusest, pidades silmas ettevaatusprintsipi.</p>

Sisu/tegevus	Teave/materjal /tulemus	Tulemus/väljund
Samm 3. Kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävate Natura-alade iseloomustus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ala kaitse-eesmärgid³ ja alale looduskaitsest väärtust andvad tegurid - allikas: VV korraldus⁴, kaitsekorralduskavad⁵; ✓ Natura 2000 alade kohta käiv GIS materjal, kaardimaterjal – peamised allikad: EELIS andmebaas⁶, Maa-ameti looduskaitse ja Natura 2000 kaardirakendus⁷; ✓ Natura 2000 alade andmevormid – allikas: infopäring Keskkonnaagentuur, kaitseala valitseja, Natura Viewer⁸; ✓ Elupaigatüüpide ja kaitstavate liikide andmestik – allikas: EELIS andmebaas⁹ või infopäring kaitseala valitsejale; ✓ Uuringud, inventuuride ja seire andmed – allikas: infopäring Keskkonnaagentuur, KA regioonide esindajatelt, asjakohastele organisatsioonidele (nt teadusasutustele), EELIS andmebaas, seireveeb (http://seire.keskkonnainfo.ee/); 	<p>Loetleda kõik kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävad Natura-alad, nimetatud alade kaitse-eesmärgiks olevad liigid ja elupaigad ning võimalusel nimetada, millised nendest jäävad tegevuse mõjualale.</p> <p>Kui üks Natura-ala on üheaegselt nii linnu- kui ka loodusala, tuleb mõlemat ala kirjeldada eraldi.</p> <p>Kirjeldada elupaigatüüpide ja liikidele vajalikke elupaiganõudeid.</p>

³ Ala kaitse eesmärkideks võivad olla loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübid ja II lisas nimetatud liigid; linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigid ja I lisast puuduvad rändlinnuliigid

⁴ Riigiteataja <https://www.riigiteataja.ee/akt/328122010002?leiaKehtiv>

⁵ Keskkonnaamet, <http://www.keskkonnaamet.ee/keskkonnakaitse/looduskaitse-3/kaitsekorralduskavade-koostamine/>

⁶ EELIS (Eesti Looduse Infosüsteemi) infoleht- <http://loodus.keskkonnainfo.ee/WebEelis/infoleht.aspx>

⁷ Maa-amet, <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGis>

⁸ <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

⁹ EELIS (Eesti Looduse Infosüsteemi) infoleht- <http://loodus.keskkonnainfo.ee/WebEelis/infoleht.aspx>- **natura_elupaik** – Natura elupaikade kaardikiht. Elupaikade andmestik, mis on raporteeritud Euroopa Komisjonile. Ei sisalda <http://natura.eelis.ee> lehele üles laetud andmeid. Juhime tähelepanu sellele, et Natura elupaigatüüpide andmetel ei ole hetkel ametlikku staatust, vaid tegemist on parima olemasoleva teabega. Andmestik võib erineda praegusest tegelikust olukorrast looduses, kuivõrd mõned inventuurid on tehtud juba aastaid tagasi. Kuna varasemate inventuuride käigus on kasutatud erinevaid aluskaarte, ei pruugi elupaikade piirid igakord vastata praegusele põhikaardile. Pikka teksti sisaldavate väljade kohta (märkused, kaitstavad alad), mille lõpp kaardikihil on ära lõigatud, on võimalik meilt selgitust küsida.

Sisu/tegevus	Teave/materjal /tulemus	Tulemus/väljund
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Teiste sarnaste projektide või kavade kohta koostatud keskkonnaaruanded (KMH/KSH aruanded, järelhindamise aruanded) – allikas: infopäring kaitseala valitsejale; ✓ Muu asjakohane info. 	
Samm 4. Tõenäoliselt oluliste mõjude prognoosimine ja tuvastamine		<p>Eelhindamise käigus tuleb selgitada, kas kavandatava tegevusega kaasnevad ebasoodne mõju kaitstavatele liikidele ja elupaikadele, mis võivad pikaajaliselt ja pöördumatult põhjustada elupaigatüüpide killustatust, liikide hävinemist, liikide häiringut ja elupaigavahetust jmt. See tähendab seda, kas kavandatava tegevuse ehitus-, käitus- ja sulgemiseaegne mõju (pinnamoe muutus, vee- ja valgusrežiimi muutused, õhusaaste, müra) võib kahjustada ala(de) terviklikkust ega võimalda seeläbi tagada liikide ja elupaikade soodsat seisundit, mis omakorda tähendab, et ala kaitse-eesmärke saavutada ei õnnestu.</p> <p>Mõju määramisel lähtutakse ennekõike varasemale kogemusele/praktikale, informatsioonile teistes analoogilistes mõju hindamise aruannetes toodud hinnangutele.</p> <p>Eelhindamisel lähtuda ettevaatusprintsipist ning põhjendatud kahtluse olemasolu mõju avaldumise või olulisuse osas on piisavaks põhjuseks liikumaks järgmisesse asjakohase hindamise etappi.</p> <p>Natura-eelhindamise käigus tuleb tuua välja info, milliseid andmeallikaid ala iseloomustamiseks kasutatakse ning anda hinnang andmete piisavuse osas otsuse tegemiseks.</p> <p>Tuleb hinnata ka ühtlasi, kas Natura-alade ja sealsete liikide/elupaikade kohta on piisavalt alusinformatsiooni või on vajalik viia läbi täiendavad Natura-ala inventeerimised järgmises hindamise etapis.</p>
Kokkuvõtte/tulemused		Eelhindamise tulemusena jõutakse järeldusele:

Sisu/tegevus	Teave/materjal /tulemus	Tulemus/väljund
		<ol style="list-style-type: none">1) ebasoodne mõju on välistatud (mõju hindamine Naturaalale lõpeb);2) oluline ebasoodne mõju ei ole teada ning pole piisavalt informatsiooni järeluste tegemiseks, algatada keskkonnamõju hindamine (mõju hindamine Naturaalale jätkub asjakohase hindamise etapiga, mis viiakse läbi KMH käigus);3) tõenäoliselt kaasneb oluline ebasoodne mõju, algatada keskkonnamõju hindamine (mõju hindamine Naturaalale jätkub asjakohase hindamise etapiga).

1.5 Seisukohta küsimine asjaomastelt asutustelt

KeHJS § 6 lg-tes 2 ja 2¹ nimetatud tegevuse KMH lõpliku vajalikkuse üle otsustamisel peab otsustaja enne otsuse tegemist küsima kõigi asjaomaste asutuste seisukohta, esitades neile KeHJS § 6 lg-s 3 nimetatud kriteeriumide alusel tehtud eelhindangu eelnõu.

KeHJS § 2³ lg 1 kohaselt on asjaomased asutused, keda kavandatava tegevuse rakendamise eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju tõenäoliselt puudutab või kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju vastu. Selles sättes esitatakse ka avatud loetelu asutustest, kellega tuleb olenevalt kavandatava tegevuse iseloomust konsulteerida või kelle seisukohta küsida – Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Põllumajandusministeerium, Rahandusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium ja nende allasutused, maavalitsused, kohalikud omavalitsused jt.

Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et asjaomaste asutuste hulka kuulub alati ka kas KeA või KeM. Enamusel juhtudel on selleks asutuseks KeA, kuid piiriülese mõju kaasnemise korral või kui tegevusloa andja on Riigikogu, Vabariigi Valitsus või ministeerium, on asjaomaseks asutuseks KeM. Samas on olukordi, kus asjaomaste asutuste hulka võivad kuuluda nii KeM kui KeA, nt kui tegemist on piiriülese KMH-ga ning tegevusel on mõju Natura 2000 alale. Sellisel juhul tuleb tähele panna, et KeA on kaitstava loodusobjekti valitseja ning seetõttu peab olema ta KMH protsessi kaasatud.

Siinkohal tuleb aga rõhutada asjaolu, et kuigi loetelus on eraldi nimetatud ministeeriumid, ei eelda see alati nende poole pöördumist, st võimalusel tuleb vältida dubleerimist ühe haldusala piires. Nt sageli piisab sellest, kui pöörduakse ministeeriumide valitsemisala asutuste (nt Terviseameti, Muinsuskaitseameti, KeA jt) poole, kes tunnevad kohalikke olusid paremini. Kaasatavate asjaomaste asutuste valikul tuleb lähtuda kavandatavatest tegevusest, sellega kaasnevast eeldatavast mõjust ja asutuse põhjendatud huvist kaasneva keskkonnamõju vastu. Näiteks kui mõjualal ja lähialal ei paikne ühtegi muinsuskaitseväärtust, pole Muinsuskaitseameti kaasamine vajalik. Samas peaksid asutuste hulka kindlasti kuuluma need, kes hiljem kooskõlastavad loa eelnõu või avaldavad selle osas arvamust, samuti asutused, kes annavad samaks tegevuseks hiljem loa, ning kes omavad pädevust tegevusega kaasnevate oluliste mõjude osas.

Kui küsitakse asutuselt seisukohta, tuleks täiendava informatsiooniallikana eelhindangu eelnõule (vt otsuse vormistamine ptk-st 1.6) vajadusel saata ka tegevusloa taotlus ja muu oluline teave (nt eksperthinnangud jmt). Eelhindangu tulemused peavad olema esitatud mahus, mis võimaldab aru saada, miks on olulisi mõjusid eeldatud või välistatud.

Juhul, kui kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada (tegevused jäävad mõjualale või kaitsealade lähialale) Natura 2000 võrgustiku ala, kaitseala, hoiuala, püsielupaika või kaitstavat looduse üksikobjekti ning kaalutlusena on jõutud KMH algatamata jätmise otsuse eelnõuni, on seadusandja näinud eraldi ette nõude kooskõlastada algatamata jätmise otsuse eelnõu nimetatud kaitstava loodusobjekti valitsejaga (KeHJS § 11 lg 10).

Kui on vajalik küsida asjaomaste asutuste seisukohta (KeHJS § 6 lg 3¹) ja KeHJS § 11 lg 10 kohaselt saada KMH algatamata jätmise otsuse eelnõule kooskõlastus, siis KeA kui kaitseala valitseja poole pöördudes on mõistlik ühe korraga taotleda eelhindamise osas seisukoha küsimist ka kooskõlastust KMH algatamata jätmise otsuse eelnõule. Sellisel juhul tuleb esitada KeA-le KMH algatamata jätmise otsuse eelnõu, mis sisaldab eelhindangu tulemusi.

Otsustaja võtab kaitseala valitseja seisukoha mõju Natura 2000 võrgustiku alale, kaitsealale, hoiualale, püsielupaigale või kaitstavate looduse üksikobjektile hindamise tulemuste kohta aluseks KMH algatamise või algatamise jätmise otsuse motiveerimisel. Kui mõju kaitseala valitseja hinnangul on ebasoodne või ei saa seda välistada, algatab otsustaja KMH.

KeHJS § 11 lg 9 järgi võib KMH algatamata jätmise otsuse anda loa otsuse ühe osana. Seega, kui loa eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks asutustele saab ühekorraga küsida seisukohta KMH algatamata jätmise otsuse osale.

1.6 Otsuse vormistamine. KMH algatamine/algatamata jätmine

KMH algatamise või algatamata jätmise otsuse teeb otsustaja. Otsustaja lähtub oma otsuses kahest alternatiivist:

- 1) seadusest tulenevast kohustusest ning KeHJS § 6 lg 1 nimetatud tegevuse korral algatatakse kavandatava tegevuse KMH selle vajadust põhjendamata (§ 11 lg 3);
- 2) teeb kaalutletud otsuse § 6 lg-te 2 või 2¹ alusel, st analüüsib, kas kavandatava tegevusega võiks kaasneda oluline keskkonnamõju. Otsustaja põhjendab KMH algatamist või algatamata jätmist oma otsuses. Otsuses toob otsustaja välja need argumendid ehk eelhindamise tulemused, mis selgitavad veenvalt olulise negatiivse keskkonnamõju võimalikku tekkimist või mittetekkimist.

Seadusandja on ette näinud ka ühe KMH algatamata jätmise erandi, kui tegevusega võib kaasneda oluline mõju. Juhul kui kavandatava tegevusega kaasneb eeldatavalt oluline keskkonnamõju, jätab otsustaja selle KMH algatamata, kui KeHJS § 6 lg-s 3 esitatud kriteeriumidele tugineva hinnangu tulemusena selgub, et kavandatava tegevuse keskkonnamõju on juba KMH või KSH käigus asjakohaselt hinnatud ja otsustajal on tegevusloa andmiseks piisavalt teavet (KeHJS § 11 lg 6).

KeHJS § 11 lõikes 7 on toodud erijuhus, et kui ühele otsustajale esitatakse kavandatavaks tegevuseks vajaliku kahe või enama tegevusloa taotlus, siis võib otsustaja kavandatava tegevuse KMH menetlused liita. Selleks peab ta küsima ka arendaja nõusolekut ning menetluste liitmine ei tohi kahjustada kolmandate isikute õigusi.

KeHJS § 11 lõige 7¹ omakorda sätestab, et sama tegevusloa taotluse menetluses algatatakse ainult üks KMH.

Kavandatava tegevuse KMH algatamise või algatamata jätmise otsuses peavad olema KeHJS § 11 lg-s 8 sisalduv teave:

- 1) *otsustaja nimi ja kontaktandmed;*
- 2) *kavandatava tegevuse nimetus ja eesmärk;*
- 3) *kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise põhjendus;*
- 4) *piiriülese keskkonnamõju hindamise algatamise korral teave piiriülese keskkonnamõju hindamise algatamise kohta;*
- 5) *teave kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise menetluste liitmise kohta;*
- 6) *teave vajalike keskkonnauuringute kohta.*

Näiteks tuleb p 3 kohaselt otsuses tuua KMH algatamise või algatamata jätmise põhjendus. See tähendab, et kui KMH on algatatud kohustuslikkuse alusel (KeHJS § 6 lg 1), siis tuleb anda õiguslik alus; kui on läbi viidud eelhindamine, siis anda nii õiguslik alus kui eelhindamise ja asutustega konsulteerimise tulemused.

Keskkonnamõju hindamise algatamisest ja algatamata jätmisest teavitamine toimub vastavalt KeHJS § 12.

2. EELHINDAMINE KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISES HINDAMISES

2.1 Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) ja eelhindamise vajalikkuse tuvastamine

Strateegiline planeerimisdokument KeHJS tähendus on:

- 1) *üleriigiline, maakonna-, üld- või detailplaneering või riigi või kohaliku omavalitsuse eriplaneering planeerimisseaduse tähenduses;*
- 2) *valdkonna arengukava riigieelarve seaduse tähenduses, välja arvatud käesoleva seaduse § 1 lõike 3 punktis 2 nimetatud kava, programm ja strateegia;*
- 3) *kava, programm või strateegia, mille koostamise kohustus tuleneb seadusest või seaduses sisalduva volitusnormi alusel antud muust õigustloovast aktist ja mille koostab või kehtestab haldusorgan või mille koostab haldusorgan ja kehtestab Riigikogu, Vabariigi Valitsus või muu haldusorgan.*

Olemas on ka erandjuhul, mille puhul KeHJS'i ei kohaldata. Sellisteks strateegilisteks planeerimisdokumentideks on:

- *dokumendid, mille ainus eesmärk on riigi julgeolek või tsiviilkaitse;*
- *rahandus- või eelarvekava, -programmi ja -strateegia.*

2.1.1 KSH kohustuslikkus

KSH tuleb KeHJS § 33 lg 1 alusel algatada selle vajadust põhjendamata järgmiste dokumentide puhul:

- ✓ *põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, transpordi, jäätmekäitluse, veemajanduse, telekommunikatsiooni või turismi valdkonnas koostatav dokument, mille alusel kavandatakse KeHJS § 6 lõikes 1 nimetatud tegevust;*
- ✓ *üleriigiline planeering;*
- ✓ *riigi eriplaneering;*
- ✓ *kohaliku omavalitsuse eriplaneering*
- ✓ *maakonnaplaneering*
- ✓ *üldplaneering*
- ✓ *detailplaneeringu puhul, mille alusel kavandatakse KeHJS § 6 lõikes 1 nimetatud tegevust.*

KSH on kohustuslik ka järgmiste dokumentide puhul, kuid praktikas tuleb ka nende korral välja selgitada KSH algatamise vajalikkus:

- ✓ *põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, transpordi, jäätmekäitluse, veemajanduse, telekommunikatsiooni või turismi valdkonnas*

koostatav dokument, kui kavandatav tegevus on eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga, lähtudes käesoleva seaduse § 6 lõigetes 2–4 sätestatust;

- ✓ on aluseks tegevusele, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik.

2.1.2 KSH vajalikkuse kaalumine ja eelhindamise läbiviimine

KeHJS § 33 lg 2 alusel tuleb KSH algatamise vajalikkust kaaluda ja anda selle kohta eelhindang, kui:

- ✓ *KeHJS § 33 lg-s 1 nimetatud strateegilises planeerimisdokumendis tehakse muudatusi;*
- ✓ *maakonnaplaneering või üldplaneering teemaplaneeringuna;*
- ✓ *detailplaneering, kui sellega muudetakse ulatuslikult üldplaneeringuga määratud maakasutuse juhtotstarvet, ületatakse üldplaneeringuga määratud hoonestuse kõrguspiirangut, vähendatakse krundi minimaalsuurust, muudetakse detailplaneeringu kohustuslike alasid ja juhtusid või kui toimub muu kohaliku omavalitsuse üksuse hinnangul oluline või ulatuslik üldplaneeringu muutmine;*
- ✓ *detailplaneering, millega kavandatakse KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud valdkonda kuuluvat ja § 6 lõike 4 alusel kehtestatud määruses nimetatud tegevust.*

Loetelus kajastub PlanS-st tulenev kohustus planeeringute KSH eelhindamise kohta, kus KSH vajalikkust tuleb kaaluda teemaplaneeringute puhul (PlanS § 53 lg 3 või § 74 lg 4 sätestatud juhul), samuti üldplaneeringu põhilahendust muutva detailplaneeringu puhul (PlanS § 142 lõike 1 punktis 1 või 3 sätestatud juhul).

Lisaks KeHJS § 33 lg 2 loetelule sätestab PlanS § 124 lõige 6 detailplaneeringu koostamisel kohustuse anda eelhindang ja kaaluda KSH-d, kui:

- ✓ *kavandatakse detailplaneeringut, mis eeldatavalt avaldab Natura 2000 võrgustiku alale mõju;*
- ✓ *detailplaneering olulise ruumilise mõjuga ehitise ehitamiseks, kui olulise ruumilise mõjuga ehitise asukoht on valitud üldplaneeringuga (PlanS § 125 lg 1 p 4).*

KeHJS § 33 lg 2 korral kui ka PlanS § 124 lg 6 alusel nimetatud strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel tuleb anda eelhindang ja kaaluda KSH-d, lähtudes KeHJS § 33 lg-tes 4 ja 5 sätestatud kriteeriumidest ning § 33 lg 6 kohaste asjaomaste asutuste seisukohtadest.

KeHJS § 33 lg 1 p 1 lause teise osa kohaselt tuleb KSH algatamise vajalikkust kaaluda põllumajanduse, metsanduse, kalanduse, energeetika, tööstuse, transpordi, jäätmekäitluse, veemajanduse, telekommunikatsiooni või turismi valdkonnas koostatavate dokumentide korral, kui kavandatav tegevus on eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga, lähtudes käesoleva seaduse § 6 lõigetes 2–4 sätestatust, seega KMH eelhindamise kriteeriumitest (vt ptk 1.2) ja asjaomastelt asutuste seisukohtadest.

2.1.3 Eelhindamise läbiviija

KeHJS § 34 lg 2 alusel algatab või jätab KSH algatamata strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja, kelle ülesanne on ühtlasi eelhindamise läbiviimine. Kui strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja ja koostamise korraldaja ei kattu, võib KSH algatada strateegilise planeerimisdokumendi koostamise korraldaja.

Eelhindangu andmine ei ole üldjuhul keeruline ja enamikel juhtudel peaks strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja/korraldaja sellega ise toime tulema. Kui juhtumid on keerukamad, siis võib olla põhjendatud ka eelhindangu tellimine vastavat kompetentsi omavalt ettevõttelt.

Eelhindangu tellimisel vastutab eelhindangu õiguspärasuse eest strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja/korraldaja, seega peab asutus kontrollima esitatud eksperthinnangus toodud tulemusi, pöörates tähelepanu ekspertiisi koostanud/eksperitarvamuse andnud/uuringu koostanud eksperti pädevusele, uuringu koostamise ajale, tegevusele, mille jaoks hinnang täpselt koostati jms.

Eelhindamise kui ka KSH algatamise või algatamata jätmise otsuse tegemise eest vastutab strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja/korraldaja.

2.2 Eelhindamise kriteeriumid. Eelhindamiseks vajalik teave. Soovituslik hindamise käik

KeHJS § 33 lg 2 juhul KSH algatamise vajalikkust kaalutakse lähtudes järgmistest kriteeriumidest:

- 1) strateegilise planeerimisdokumendi iseloomust ja sisust (Tabelis 2-1, p 1-2);
- 2) strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasnevast keskkonnamõjust ja eeldatavalt mõjutatavast alast (Tabelis 2-1, p 3-4);
- 3) käesoleva paragrahvi lõikes 6 nimetatud asutuse seisukohast (Tabelis 2-1, p 5).

Sama paragrahvi lõike 3 punktis 1 nimetatud asjaolude hindamisel lähtutakse lõike 4 kriteeriumidest:

- 1) missugusel määral loob strateegiline planeerimisdokument aluse kavandatavatele tegevustele, lähtudes nende asukohast, iseloomust ja elluviimise tingimustest või eraldatavatest vahenditest;
- 2) missugusel määral mõjutab strateegiline planeerimisdokument teisi strateegilisi planeerimisdokumente, arvestades nende kehtestamise tasandit;
- 3) strateegilise planeerimisdokumendi asjakohasus ja olulisus keskkonnanakaalutluste integreerimisel teistesse valdkondadesse;
- 4) strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega seotud keskkonnaprobleemid;
- 5) strateegilise planeerimisdokumendi, sealhulgas jäätmekäitluse või veekaitsega seotud planeerimisdokumendi tähtsus Euroopa Liidu keskkonnaalaste õigusaktide nõuete ülevõtmisel.

ja lõike 3 punkt 2 hindamisel lõike 5 kriteeriumitest:

- 1) mõju võimalikkus, kestus, sagedus ja pöördumus, sealhulgas kumulatiivne ja piiriülene mõju;
- 2) oht inimese tervisele või keskkonnale, sealhulgas õnnetuste esinemise võimalikkus;
- 3) mõju suurus ja ruumiline ulatus, sealhulgas geograafiline ala ja eeldatavalt mõjutatav elanikkond;
- 4) eeldatavalt mõjutatava ala väärtus ja tundlikkus, sealhulgas looduslikud iseärasused, kultuuripärand ja intensiivne maakasutus;
- 5) mõju kaitstavatele loodusobjektidele;
- 6) eeldatav mõju Natura 2000 võrgustiku alale.

Järgnevalt on käesoleva juhendiga toodud Tabel 2-1 soovitusliku KSH eelhindamise struktuuri ja sisuga, mis katab KeHJSe § 33 lg 3-5 kriteeriumid.

Eelhindamine ei eelda täiendavate uuringute läbiviimist.

KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE EELHINDAMISE SISUKORD:

1. Strateegilise planeerimis-dokumendi ja kavandatava tegevuse lühikirjeldus
2. Seotus teiste strateegiliste planeerimis-dokumentidega
3. Mõjutatava keskkonna kirjeldus
4. Tegevusega eeldatavalt kaasnev mõju
 - 3.3. Natura-eelhindamine**
 - 3.4. ...
5. Asjaomaste asutuste seisukohad
6. Kokkuvõte

Tabel 2-1. KSH eelhindamise struktuur ja sisu

Sisu		Teave/materjali allikad
1) Strateegilise planeerimisdokumendi ja kavandatava tegevuse lühikirjeldus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ missugusel määral loob strateegiline planeerimisdokument aluse kavandatavatele tegevustele, lähtudes nende asukohast, iseloomust ja elluviimise tingimustest või eraldatavatest vahenditest. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kirjeldatakse lühidalt põhjusi, milleks dokumenti vaja on; ✓ Käsitletavate tegevusvaldkondade kirjeldus/elluviimise etapid; ✓ Käsitletava strateegilise planeerimisdokumendi elluviimise perioodi algusaasta ja lõppaasta. Selle info alusel on edaspidi võimalik määrata mõju kestust ja olulisust. <p>Oluline on meeles pidada, et eelhindamisel esitatav informatsioon ei saa olla detailsem kui dokument.</p>
2) Seotus teiste strateegiliste planeerimis-dokumentidega	<ul style="list-style-type: none"> ✓ missugusel määral mõjutab strateegilise planeerimisdokumendi elluviimine teisi strateegilisi planeerimisdokumente, arvestades nende kehtestamise tasandit; ✓ strateegilise planeerimisdokumendi asjakohasus ja olulisus keskkonnakaalutluste integreerimisel teistesse valdkondadesse; ✓ strateegilise planeerimisdokumendi, sealhulgas jäätmekäitluse või veekaitsega seotud planeerimisdokumendi tähtsus Euroopa Liidu keskkonnaalaste õigusaktide nõuete ülevõtmisel. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Selgitada milliste teiste dokumentidega kavandatav dokument on seotud; ✓ Kas dokument on toetav või vastuolus (nt kõrgema taseme planeeringuga).
3) Mõjutatava keskkonna kirjeldus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ maakasutus, vee kasutus, muude loodusressursside kasutus; ✓ looduskeskkonna kirjeldus (sh pinnas, veestik, taimkatte ja loomastik; kaitstavad loodusobjektid ja Natura 2000 võrgustiku alad); ✓ heited (müra ja vibratsioon, õhusaaste, tahked jäätmed, nõrgvesi); ✓ ajaloolise, kultuurilise või arheoloogilise 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maa-ameti kaardirakendused – nt kitsenduste kaart, kultuurimälestised, looduskaitse ja Natura 2000 ✓ keskkonnaregister, sh EELIS, KLIS ✓ uuringud, seire tulemused, Keskkonnainspektsiooni info jne ✓ muu asjakohane allikas

Sisu	Teave/materjali allikad	
<p>4) Tegevusega eeldatavalt kaasnev mõju</p>	<p>väärtusega maastikud ja kohad.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega seotud keskkonnaprobleemid (pinnasele, veestikule, õhule, kliimale); ✓ oht inimese tervisele või keskkonnale, sealhulgas õnnetuste esinemise võimalikkus; ✓ mõju suurus ja ruumiline ulatus, sealhulgas geograafiline ala ja eeldatavalt mõjutatav elanikkond; ✓ eeldatavalt mõjutatava ala väärtus ja tundlikkus, sealhulgas looduslikud iseärasused, kultuuripärand ja intensiivne maakasutus; ✓ mõju kaitstavatele loodusobjektidele; ✓ eeldatav mõju Natura 2000 võrgustiku alale. ✓ mõju võimalikkus, kestus, sagedus ja pöördumus, sealhulgas kumulatiivne ja piiriülene mõju; 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Detailsemalt analüüsitava mõjuvaldkondade valik põhineb kavandatava tegevuse iseloomust ja mõjuala keskkonnatingimustest. ✓ <u>Natura-eelhindamine, vt ptk 1.4.2</u>
<p>5) Asjaomaste asutuste seisukohad</p>		<p>Pärast seisukoha küsimist tuleb KMH algatamise või algatamata jätmise otsuses kajastada, millistelt asutustelt seisukohta küsiti, missugused need olid ning analüüsida ja põhjendada seisukohtade arvestamist või arvestamata jätmist.</p> <p>Asjaomaste asutuste seisukohtade alusel tuleb vajadusel täpsustada kõikide eelpoolnimetatud alapeatükkide käsitlust.</p>
<p>6) Kokkuvõte</p>		

2.3 Natura-eelhindamine

Natura-hindamine on strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasneva mõju hindamine Natura 2000 võrgustiku aladele. Natura-hindamise põhimõtted on kirjeldatud loodusdirektiivi artikli 6 lõikes 3.

KSH eelhindamise ühe osana tuleb anda hinnang kavandatava tegevuse (vaatamata sellele, kas tegevus asub Natura 2000 alal või väljapool seda) eeldatavast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale ehk viia läbi Natura-eelhindamine. Oluline on hindamisel lähtuda tegevuste iseloomust, mõjutegurite leviku ulatusest ja hinnata, kas kavandatavad tegevused võivad avaldada üksi või koostoimes teiste projektide või kavadega negatiivset mõju võrgustiku ala kaitse-eesmärkidele või mitte.

Natura-eelhindamisel on soovitatav läbida vastavad sammud, mida on kirjeldatud ptk-s 1.4.2, mille alusel jõutakse järelduseni, kas tegemist on tõenäoliselt olulise mõjuga või mõju ei ole välistatud.

2.4 Seisukoha küsimine asjaomastelt asutustelt

Eelhindamise motiveeritud tulemused tuleb vormistada kirjalikult. Eelhinnangu tulemused peavad olema esitatud seisukohtade küsimiseks mahus, mis võimaldab aru saada, miks on olulisi mõjusid eeldatud või välistatud.

Eelhindamise käigus küsitakse asjaomastelt asutustelt hinnangut nende pädevusvaldkonda jäävatele objektidele ja/või kavandatava tegevuse valdkonnas avalduva mõju kohta. Seisukohta on soovitatav küsida kõikide valdkondade kohta, mida eelhindamise käigus on tuvastatud.

Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et asjaomaste asutuste hulka kuulub alati ka kas KeA või KeM. Enamusel juhtudel on selleks asutuseks KeA, kuid piiriülese mõju kaasnemise korral või kui tegevusloa andja on Riigikogu, Vabariigi Valitsus või ministeerium, on asjaomaseks asutuseks KeM. Samas on olukordi, kus asjaomaste asutuste hulka võivad kuuluda nii KeM kui KeA, nt kui tegemist on piiriülese KSH-ga ning tegevusel on mõju Natura 2000 alale. Sellisel juhul tuleb tähele panna, et KeA on kaitstava loodusobjekti valitseja ning seetõttu peab olema ta KMH protsessi kaasatud.

Oluline on silmas pidada, et seisukohta on soovitatav küsida valdkonna või regioonispetsiifiliselt asutuselt, mitte neid haldavalt katusasutuselt (nt ministeerium). Näiteks kui dokument puudutab kultuuriväärtust ei ole mõtet pöörduda Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonda vaid Muinsuskaitseametisse.

Esitatud seisukohtadega tuleb arvestada eelhindamises. Kui seisukohta arvesse ei võeta, tuleb seda põhjendada.

2.5 Eelhindamise tulemustest teavitamine. KSH algamine/algatamata jätmine

Kui KSH algatatakse KeHJS § 33 lg 1 alusel, ehk KSH on kohustuslik, otsustatakse KSH algamine või algamata jätmine üheaegselt strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algatamisega. Kui strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja ja koostamise korraldaja ei kattu, võib KSH algatada strateegilise planeerimisdokumendi koostamise korraldaja pärast selle dokumendi koostamise algatamist.

KSH algamise või algamata jätmise otsus peab sisaldama vähemalt (KeHJS § 35 lg 5):

- 1) *strateegilise planeerimisdokumendi nimetust ja eesmärki;*
- 2) *strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algataja, koostamise korraldaja, koostaja ja kehtestaja nime ja kontaktandmeid;*
- 3) *keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise või algamata jätmise põhjendust;*
- 4) *strateegilise planeerimisdokumendi koostamise algatamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise või algamata jätmise otsusega tutvumise aega ja kohta.*

KSH algamise või algamata jätmise otsusest teavitatakse 14 päeva jooksul pärast otsuse tegemist Ametlikes Teadaannetes ja vähemalt ühes üleriigilise või kohaliku levikuga ajalehes ning elektrooniliselt, liht- või tähtkirjaga asjakohaseid nimetatud asutusi.

LISAD

Lisa 1. Keskkonnamõju eelhindamise kontroll-loend

Küsimused, mida tuleb arvestada	Jah/ei? Kirjeldage lühidalt	Kas see võib tõenäoliselt avaldada olulist mõju? Jah/ei? – Miks?
Kas ehitamine, käitamine või tegevuse lõpetamine põhjustavad ümbruskonnas füüsilisi muutusi (topograafia, maakasutus, muutused veekogudes vmt)?		
Kas ehitamine või eksploatatsioon eeldab loodusvarade nagu maa, vesi, varad, või energia (eriti taastumatute või aeglasti taastuvate varude) kasutamist		
Kas tegevusega kaasneb potentsiaalselt tervist ohustavate või keskkonda kahjustavate materjalide ja ainete kasutamine, ladustamine, transport		
Kas ehitamise, eksploatatsiooni, tegevuse lõpetamise käigus tekib tahkeid jäätmeid		
Kas tegevuse käigus emiteeritakse õhku saasteaineid või muid ohtlikke, toksilisi või teise kahjustava toimega aineid?		
Kas tegevus põhjustab müra ja vibratsiooni, valgust, soojusenergiat või elektromagnetilisi laineid?		
Kas tegevus võib põhjustada saasteainete levikut maapinda, põhja- ja pinnavette ning selle tulemusena pinnase või vee reostumise riski?		
Kas nii ehitamise ajal kui ka eksploatatsiooni ajal kaasneb ohtlike õnnetuste risk inimese tervisele või keskkonnale?		
Kas tegevus põhjustab sotsiaalseid muutusi, nt demograafias, traditsioonilistes eluviisides, tööhõives?		
Kas on muid faktoreid, mis võivad areneda selliste tagajärgedeni, mis võivad mõjutada keskkonda või on potentsiaalse kumulatiivse mõjuga teistele praegustele või planeeritavatele ümbruskaudsetele tegevustele?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on alasid, mille ökoloogilised, maastikulised või muud väärtused on rahvusvahelisel, riiklikul või kohalikul tasandil		

Küsimused, mida tuleb arvestada	Jah/ei? Kirjeldage lühidalt	Kas see võib tõenäoliselt avaldada olulist mõju? Jah/ei? – Miks?
kaitstud ja mida kavandatav tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on alasid, mida kasutatavad kaitsealused, muidu olulised või tundlikud looma- või taimeliigid, nt paljunemiseks, pesitsemiseks, toidu otsimiseks, puhkamiseks, talvitumiseks, rändeks ning mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on sise-, ranniku-, mere- või põhjavett, mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on kõrge väärtusega maastikke või maalilise vaatega alasid, mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on teid või hooneid, mis on avalikus kasutuses puhke- või muul eesmärgil ning mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on teid, kus tekivad kergesti ummikud või mis võivad põhjustada keskkonnaprobleeme ning millele tegevus võib mõju avaldada?		
Kas tegevuse asukoht on hästi nähtav paljudele inimestele?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on ajaloolise või kultuurilise väärtusega paiku või tunnuseid, mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevus on kavas ellu viia sellises piirkonnas, kus varem ei ole arendustegevust toimunud ning kus tegevus toob kaasa haljastusala kadumise?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses esineb maakasutust, nt kodud, aiad, muu eravaldu, tööstus, kommertsettevõtted, puhkealad, kõigile avatud alad, kohalikud rajatised, põllumaa, metsandus, turism, kaevandamine, mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse või seda ümbritsevas piirkonnas on kavandatud maakasutusvõimalusi tulevikus, millele tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või ümbruses on tiheasustus ning kas tegevus võib neid aspekte mõjutada?		

Küsimused, mida tuleb arvestada	Jah/ei? Kirjeldage lühidalt	Kas see võib tõenäoliselt avaldada olulist mõju? Jah/ei? – Miks?
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on alasid, mis on tundliku kasutusalaga, nt haiglad, koolid, pühamud, ühiskondlikud rajatised, mida tegevus võib mõjutada?		
Kas tegevuse asukohas või selle ümbruses on alasid, kus keskkond on juba saastunud või kahjustatud, nt kus ületatakse kehtestatud keskkonnanorme ning millele tegevus võib avaldada?		
Kas tegevuse piirkonda võivad mõjutada maavärinad, vajumised, maanhked, erosioon, üleujutused või ekstreemsed ning vaenulikud kliimatingimused, nt temperatuuri kõikumine, udu, tugevad tuuled, mis võivad põhjustada keskkonnaprobleeme kavandatava tegevuse käigus		

Lisa 2. Olulise keskkonnamõju kindlaks määramise kontroll-leht

1. Kas keskkonnatingimustes toimub suur muutus?
2. Kas kavandatav tegevus on ümbruskonnaga võrreldes ebaproportsionaalselt suur?
3. Kas mõju selles piirkonnas on ebatavaline või eriti keerukas?
4. Kas mõjutatakse suurt ala?
5. Kas võib esineda piiriülene mõju?
6. Kas mõjutatakse palju inimesi?
7. Kas mõjutatakse palju teist tüüpi aspekte (loomastik ja taimestik, äri, rajatised)?
8. Kas mõjutatakse väärtuslikke või haruldasi tunnuseid või ressursse?
9. Kas on oht, et rikutakse keskkonnanorme?
10. Kas on oht, et mõjutatakse kaitse all olevaid paiku, alasid, erijooni?
11. Kas mõju ilmumise tõenäosus on kõrge?
12. Kas mõju on pikaajaline?
13. Kas mõju on pigem alaline kui ajutine?
14. Kas mõju on pigem pidev kui katkendlik?
15. Kui mõju on katkendlik, kas see on pigem sage kui harv?
16. Kas mõju on pöördumatu?
17. Kas mõju on raske vältida, minimeerida, heastada või kompenseerida?